

УДК 323.2:330.3

О. М. Балакірєва, канд. соціол. наук,

Ю. В. Серєда, канд. соціол. наук,

Інститут економіки та прогнозування НАН України

СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНЕ САМОПОЧУТТЯ НАСЕЛЕННЯ УКРАЇНИ: БЕРЕЗЕНЬ 2012 р.¹

У публікації подано результати моніторингового дослідження громадської думки населення України щодо соціально-економічних оцінок ситуації в Україні, представлено динаміку самооцінок матеріального становища, показників сегменту тіньової складової оплати праці, індексів поточного особистого та суспільного матеріального становища за 2006–2012 рр.

Ключові слова: соціально-економічна ситуація, динаміка індексів матеріального становища.

Оцінка поточної ситуації в країні

Ситуація кінця 2011-го – початку 2012 р. оцінюється низкою фахівців як критична для подальшого планування соціально-економічної політики України. По-перше, загострюється ситуація на світових ринках, що є чинником посилення кризових явищ в Україні внаслідок відкритої економіки і сильної залежності від реалізації товарів власного виробництва ззовні. По-друге, з початку року країні не вдалося отримати жодного із

¹ За результатами моніторингових опитувань населення України, що проводяться Центром "Соціальний моніторинг" та Українським інститутом соціальних досліджень ім. О.Яременка спільно з відділом моніторингових досліджень соціально-економічних трансформацій Інституту економіки та прогнозування НАН України.

Вибіркова сукупність кожного опитування моніторингу складає не менше 2000 респондентів, репрезентативна за основними соціально-демографічними ознаками по відношенню до дорослого населення України.

Останнє всеукраїнське опитування населення країни проведено з 17 по 25 березня 2012 р. в усіх областях України, АР Крим та м. Києві. Всього опитано 2007 респондентів. Стандартні відхилення при достовірних 95 відсотках і співвідношенні змінних від 0,1 : 0,9 до 0,5 : 0,5 становлять 1,31–2,18 відсотка. Метод отримання інформації: індивідуальне інтерв'ю за місцем проживання респондента „віч-на-віч”. Рівень досягнення респондентів – 65%.

МОНІТОРИНГ ГРОМАДСЬКОЇ ДУМКИ

запланованих траншів МВФ через невиконання взятих у рамках програми зобов'язань і на поточний момент відновлення співпраці залишається дискусійним питанням, а це в умовах значного зовнішнього боргу та слабого розвитку внутрішнього ринку суттєво ускладнює підтримку фінансової стабільності. По-третє, реформи соціально-економічної сфери, розпочаті 2010 р., у 2011-му перебували в центрі політичних процесів: з одного боку, посилювалося соціальне напруження в суспільстві, що викликало хвилю протестів окремих груп населення, а з іншого – процес реформування не вплинув на позитивні зміни статусу країни в міжнародних рейтингах. За індексом сприяння бізнесу у 2012 р. Україна залишається серед 20% найменш успішних країн світу (найнижче місце серед усіх європейських країн). Протягом року країна помітно погіршила позиції в питаннях реєстрації власності, закриття бізнесу, сплати податків та отримання дозволів. За індексом економічної свободи 2012 р. Україна опинилася на останньому місці серед європейських країн й у двадцятці країн з найгіршими рейтинговими показниками згідно із загальними оцінками. За оцінками глобального індексу конкурентоспроможності 2011–2012 рр. якість інституцій, макроекономічного середовища, рівень розвитку товарних і фінансових ринків в Україні також віднесені до 20% найменш успішних показників. У світовому рейтингу демократії впродовж 2010–2011 р. Україна втратила 12 пунктів, зайнявши 79-е місце із 167. По-четверте, незважаючи на серйозні бюджетні проблеми, в країні йдуть масштабні витрати на будівництво у межах Євро-2012. Понад цього в умовах наближення до виборів 2012 р. уряд продовжує політику підвищення соціальних стандартів та утримання інфляції, що посилює навантаження на бюджет.

Протягом першого етапу світової фінансової кризи Україна опинилася серед тих країн, які виявилися найбільш уразливими до неї. У кризовий період домогосподарства максимально використовували альтернативні до офіційних механізми збереження власної фінансової стійкості – різні види неформальної зайнятості, особисті заощадження тощо. Вичерпання цього запасу міцності без повноцінного набуття нового автоматично загострює суспільне невдоволення. З іншого боку, в умовах розгортання другої хвилі кризи, населення країни є більш підготовленим і вже має досвід перебування у кризових умовах.

Наближення парламентських виборів, девальваційні очікування, ускладнення макроекономічної ситуації здатні спровокувати вплив коштів населення з депозитів і спричинити новий виток проблем. За таких умов важливим компонентом соціально-економічної політики є регулярний моніторинг суб'єктивних соціально-економічних оцінок та очікувань населення.

Таблиця 1

Розподіл відповідей на запитання: "Як, на Вашу думку, за останні два (2010–2011) роки змінилися різні сторони життя в Україні?", %

	Значно погіршилися	Дещо погіршилися	Не змінилися	Дещо поліпшилися	Значно поліпшилися	Важко відповісти
Економічна ситуація в країні	28,0	27,5	28,8	11,8	1,9	2,0
	55,5			13,7		
Політична ситуація в країні	25,4	27,7	29,3	12,0	3,7	1,9
	53,1			15,7		
Боротьба з корупцією	17,5	18,2	45,9	12,3	2,5	3,6
	35,7			14,8		
Свобода засобів масової інформації	14,8	19,7	46,9	11,5	2,2	4,9
	34,5			13,7		
Стан демократії	25,1	24,8	33,2	11,7	2,1	3,1
	49,9			13,8		

Таблиця 2

Розподіл відповідей на запитання: "Як Ви думаєте, наскільки ефективно витрачаються зараз кошти державного бюджету України?", %

Ефективно	2,5	13,9
Скоріше, ефективно	11,4	
Скоріше, не ефективно	30,7	72,5
Не ефективно	41,8	
Важко відповісти	13,6	

Таблиця 3

Розподіл відповідей на запитання: "Як Ви вважаєте, наскільки можливі зараз у Вашому населеному пункті масові виступи населення проти падіння рівня життя, на захист своїх прав?", %

Цілком можливі	25,1
Маловірогідні	66,8
Важко відповісти	8,0

МОНІТОРИНГ ГРОМАДСЬКОЇ ДУМКИ

Оцінки матеріального становища дорослого населення України²

Таблиця 4

Різниця середніх значень бажаного доходу для нормального життя та реального рівня достатку за соціально-демографічними групами, грн (березень 2012 р.)

	Особистий дохід минулого місяця, грн	Дохід родини минулого місяця в розрахунку на 1 члена родини, грн	Щомісячний дохід на 1 члена родини, що вважається достатнім, грн	Наскільки бажаний дохід перевищує реальний в розрахунку на 1 члена родини, %	Дохід в розрахунку на 1 особу в місяць, що забезпечує прожитковий мінімум, грн	Родину, з яким доходом в розрахунку на 1 особу в місяць, можна вважати бідною, грн
Серед усіх	1479	1436	3532	246	2087	1108
<i>За типом поселення</i>						
Обласний центр	1757	1836	3708	202	2169	1166
Місто	1504	1385	3643	263	2090	1082
<i>Міста у цілому</i>	1604	1557	3671	236	2124	1118
Село	1215	1197	3223	269	2003	1085
<i>За регіоном опитування</i>						
Захід	1173	1113	3297	296	1768	927
Центр	1339	1249	3281	263	2086	1156
Північ	1423	1209	3407	282	2086	1135
Схід	1721	1734	3590	207	2063	1087
Південь	1317	1457	3812	262	2512	1132
АР Крим	1660	1856	3996	215	2372	1434
м. Київ	1930	1593	3892	244	2240	1288
<i>За віком</i>						
18–29 років	1304	1542	3768	244	2195	1164
30–39 років	1780	1424	3853	271	2152	1137
40–49 років	1750	1535	3678	240	2157	1127
50–59 років	1609	1444	3501	242	2086	1094
60 років та більше	1212	1314	3012	229	1899	1032

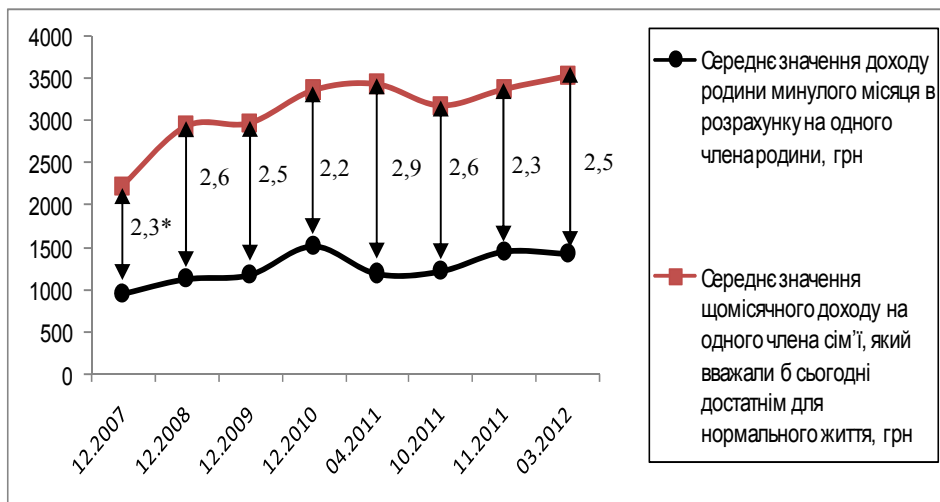
² Оцінки матеріального становища дорослого населення України розраховано за даними щорічних моніторинів громадської думки, проведених Центром "Соціальний моніторинг" (ЦСМ) та Українським інститутом соціальних досліджень імені О. Яременка (УІСД) за участю відділу моніторингових досліджень соціально-економічних трансформацій ДУ "Інститут економіки та прогнозування НАН України".

Продовження табл. 4

	Особистий дохід минулого місяця, грн	Дохід родини минулого місяця в розрахунку на 1 члена родини, грн	Щомісячний дохід на 1 члена родини, що вважається достатнім, грн	Наскільки бажаний дохід перевищує реальний в розрахунку на 1 члена родини, %	Дохід в розрахунку на 1 особу в місяць, що забезпечує прожитковий мінімум, грн	Родину, з яким доходом в розрахунку на 1 особу в місяць, можна вважати бідною, грн
<i>За статтю</i>						
Чоловіки	1745	1429	3696	259	2114	1129
Жінки	1274	1441	3394	236	2065	1090
<i>За рівнем освіти</i>						
Початкова/базова середня	1035	1211	2961	245	1807	990
Повна середня	1241	1250	3444	276	2088	1073
Базова вища	1615	1577	3556	225	2122	1133
Повна вища/вчений ступінь	1963	1718	3869	225	2146	1176
<i>За рівнем матеріального становища</i>						
Дуже низьке	928	932	3658	392	2514	1061
Низьке	1210	1259	3358	267	2128	1106
Нижче середнього	1471	1464	3478	238	2052	1121
Середнє або вище	1892	1739	3722	214	2031	1106
<i>За типом зайнятості</i>						
Наймані працівники підприємств державного сектору	1833	1468	3627	247	2056	1120
Наймані працівники приватних підприємств	1969	1662	3673	221	2067	1136
Приватні підприємці, бізнесмени, фермери	2316	1773	4133	233	2654	1211
Самозайняті	1126	1284	3289	256	1871	1038
<i>Серед працюючих у цілому</i>	1775	1528	3606	236	2053	1116
Серед непрацюючих	949	1272	3383	266	2155	1090

Джерело: за даними моніторингу ЦСМ/УІСД імені О. Яременка за участю відділу моніторингових досліджень соціально-економічних трансформацій ДУ "Інститут економіки та прогнозування НАН України".

МОНІТОРИНГ ГРОМАДСЬКОЇ ДУМКИ

* Наскільки середній бажаний дохід перевищує середній реальний дохід з розрахунку на одного члена родини, разів

Рис. 1. Динаміка середніх значень бажаного доходу для нормального життя та реального рівня достатку, грн

Джерело: за даними моніторингу ЦСМ/УІСД імені О. Яременка за участю відділу моніторингових досліджень соціально-економічних трансформацій ДУ "Інститут економіки та прогнозування НАН України".

У квітні 2011 р. було зафіксовано найбільший за останні 5 років розрив між середніми значеннями фактичного і бажаного рівня доходів у розрахунку на одного члена родини (2,9) (рис. 1). Протягом жовтня – листопада 2011 р. цей розрив зменшується, в першу чергу, за рахунок зменшення середнього значення бажаного доходу в жовтні та росту реального доходу в листопаді. У листопаді 2011 р. бажаний дохід перевищував фактичний у 2,3 разу, що є аналогічним до показника грудня 2007 р. **За останніми виміром у березні 2012 р. бажаний дохід у 2,5 разу перевищує наявний у розрахунку на одного члена домогосподарства.**

Тіньовий дохід

Питома вага населення, що отримує заробітну платню не офіційно, за період 2007–2011 рр. коливається від 15 до 24%. У листопаді 2011 р. кожний п'ятий (21%) економічно активний респондент отримував зарплату "в конверті". За даними березня 2012 р., таких виявилось 16% (рис. 2). Понад цього питома вага респондентів, що відмовляються від відповіді на запитання про неофіційний дохід, складає 7–9%.

Таблиця 5

Середній місячний дохід 10% найбідніших (нижній дециль) і 10% найбагатших (верхній дециль) прошарків населення в українському суспільстві

		12.2000	12.2007	12.2008	12.2009	12.2010	04.2011	10.2011	11.2011	03.2012
Особистий дохід за минулий місяць, грн	Нижній дециль	38	271	317	291	415	475	539	581	633
	Верхній дециль	534	3953	3990	3752	5288	3584	4400	4479	3586
	Коефіцієнт*	14,2	14,6	12,6	12,9	12,8	7,6	8,2	7,7	5,6
Дохід родини за минулий місяць із розрахунку на 1 члена родини, грн	Нижній дециль	24	269	315	252	337	306	387	477	466
	Верхній дециль	312	3067	3740	3147	5571	3658	3511	4014	3788
	Коефіцієнт*	12,8	11,4	11,9	12,5	16,6	11,9	9,1	8,4	8,1

* Під коефіцієнтом тут мається на увазі співвідношення середнього доходу 10% найбагатших до 10% найбідніших прошарків населення.

Джерело: за даними моніторингу ЦСМ/УІСД імені О. Яременка за участю відділу моніторингових досліджень соціально-економічних трансформацій ДУ "Інститут економіки та прогнозування НАН України".

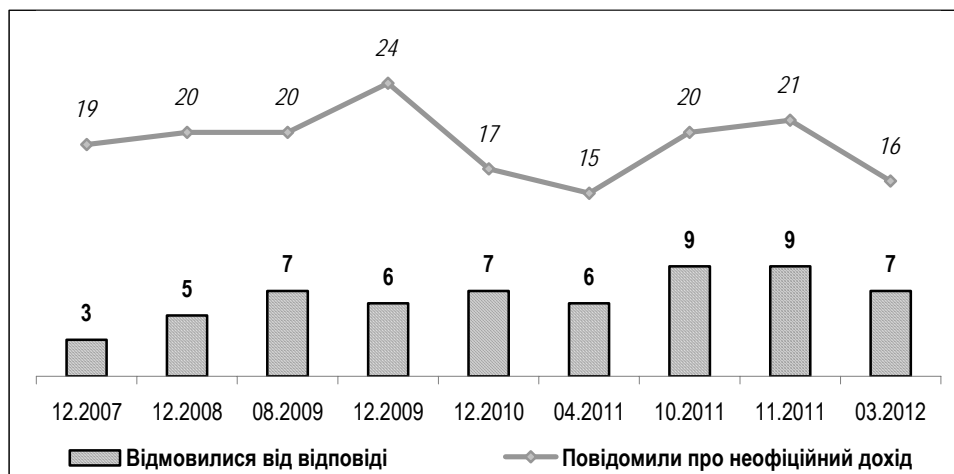

Рис. 2. Питова вага респондентів, які повідомили, що отримують платню за свою роботу не офіційно ("з рук у руки", "у конверті" тощо) або відмовилися відповісти на запитання, %

Джерело: за даними моніторингу ЦСМ/УІСД імені О. Яременка за участю відділу моніторингових досліджень соціально-економічних трансформацій ДУ "Інститут економіки та прогнозування НАН України".

МОНІТОРИНГ ГРОМАДСЬКОЇ ДУМКИ

Динаміка соціально-економічних оцінок та очікувань³

Для розрахунку соціально-економічних індексів вимірюють відповіді на низку наведених нижче запитань щодо оцінки добробуту за останній час та очікування в найближчому майбутньому.

Як свідчать відповіді респондентів під час чергового моніторингового опитування у березні 2012 р., 33% відчують напруження та страх, така ж частка визнає погіршення добробуту за останній місяць, 34% очікують на зменшення добробуту через півроку. На те, що доходи будуть зростати повільніше, ніж ціни, очікують 72% опитаних. 40% вважають, що економічна ситуація в країні стала гіршою (див. табл. 1–12).

Таблиця 6

Що Ви могли б сказати про свій настрій в останні дні?

Відчуваю напруження, страх, тугу	33,1
Нормальний стан, гарний настрій	66,7
Немає відповіді	0,2

Таблиця 7

Як змінилося життя Вашої родини в поточному місяці (за останні 30 днів) порівняно з попереднім місяцем?

Суттєвих змін не відбулося	62,8
Добробут зріс	4,0
Добробут зменшився	33,3

Таблиця 8

Оцініть, будь ласка, як зміниться життя Вашої родини (Ваше особисто) через півроку?

Суттєвих змін не відбудеться	55,5
Добробут зросте	10,1
Добробут зменшиться	34,0
Немає відповіді	0,4

Таблиця 9

З яким із трьох тверджень Ви погоджуєтеся найбільшою мірою?

Все не так погано і можна жити	17,8
Жити важко, але можна і терпіти	48,5
Терпіти наш тяжкий стан уже неможливо	33,6
Немає відповіді	0,1

³ Індекси соціально-економічних оцінок та очікувань розраховано за даними щорічних моніторингових громадської думки, проведених Центром "Соціальний моніторинг" (ЦСМ) та Українським інститутом соціальних досліджень імені О. Яременка (УІСД) за участю відділу моніторингових досліджень соціально-економічних трансформацій ДУ "Інститут економіки та прогнозування НАН України".

Таблиця 10

Як Ви вважаєте (очікуєте), протягом наступних одного-двох місяців доходи Вашої родини будуть зростати швидше, ніж ціни, приблизно тими ж темпами, що і ціни, або повільніше, ніж ціни?

Доходи будуть зростати швидше, ніж ціни	2,9
Доходи будуть зростати приблизно тими ж темпами, що і ціни	24,9
Доходи будуть зростати повільніше, ніж ціни	72,0
Немає відповіді	0,2

Таблиця 11

Як Ви вважаєте, наступні один-два місяці для економіки країни будуть добрими, поганими чи якимись ще?

Добрими	7,6
Поганими	32,9
Ні добрими, ні поганими	59,0
Немає відповіді	0,5

Таблиця 12

Чи змінилася останнім часом (за останні два-три місяці) соціально-економічна ситуація:

	У Вашому населеному пункті	В області	В країні
Стала кращою	6,0	4,4	4,6
Така сама	64,1	64,2	54,8
Стала гіршою	29,0	30,3	40,4
Немає відповіді	0,9	1,1	0,3

Показники індексів соціально-економічних оцінок та очікувань⁴ розраховані у листопаді 2011 р. показали переважання негативних оцінок власного матеріального становища і поточного суспільного матеріального становища, а також відсутність сподівань щодо змін особистого матеріального становища у позитивний бік і розвитку економіки країни в короткостроковій перспективі та високі інфляційні очікування. Результати, отримані у березні 2012 р., фактично повторили попередні та підтвердили сталість визначених тенденцій.

Додатково здійснений аналіз у залежності від політичних уподобань населення показав наявність суттєвої залежності показників соціально-економічних індексів від електоральних орієнтацій – провладно налаштовані громадяни висловлюють більш позитивні настрої, а прихильники опозиційних сил демонструють більш критичні оцінки та більш песимістичні очікування.

⁴ ППС_о – індекс поточного особистого матеріального становища; ППС_с – індекс поточного суспільного матеріального становища, вимірюється на рівні населеного пункту, області та країни, а також як інтегральний індекс, що складається з цих трьох оцінок; ІЕО_о – індекс очікуваних змін особистого матеріального становища; ІЕО_с – індекс очікуваного розвитку економіки країни впродовж найближчих місяців; ІО – індекс інфляційних очікувань.

МОНІТОРИНГ ГРОМАДСЬКОЇ ДУМКИ

Таблиця 13

**Зведена таблиця індексів оцінок та очікувань
за соціально-демографічними групами (березень 2012 р.)**

	ІПСО	ІПСс (нас. пункт)	ІПСс (об- ласть)	ІПСс (країна)	ІПСс (інтегр.)	ІЕОо	ІЕОс	ІІО
Серед усіх	71	77	74	64	72	76	75	169
<i>За типом поселення</i>								
Обласний центр	66	68	65	57	63	74	76	161
Місто	74	83	80	72	78	77	74	175
<i>Міста у цілому</i>	70	77	74	66	72	76	75	169
Село	71	78	74	61	71	77	75	169
<i>За регіоном опитування</i>								
Захід	57	71	61	43	58	51	61	173
Центр	76	85	82	66	78	84	75	171
Північ	74	82	79	70	77	82	69	160
Схід	78	82	80	75	79	87	80	167
Південь	71	61	63	57	60	79	77	175
АР Крим	58	77	83	89	83	60	101	182
м. Київ	69	71	65	50	62	75	70	160
<i>За віком</i>								
18-29 років	78	82	79	66	75	83	79	164
30-39 років	70	75	70	63	69	76	72	170
40-49 років	66	71	69	61	67	71	70	168
50-59 років	72	76	74	63	71	76	71	169
60 років та більше	66	79	77	67	74	73	78	174
<i>За статтю</i>								
Чоловік	72	77	74	64	72	78	75	167
Жінка	69	77	74	64	72	74	74	171
<i>За рівнем освіти</i>								
Початкова/базова середня	71	85	81	73	80	75	75	173
Повна середня	67	75	73	64	71	72	74	172
Базова вища	74	76	72	62	70	80	75	168
Повна вища/вчений ступінь	73	78	74	62	71	80	75	164
<i>За рівнем матеріального становища</i>								
Дуже низьке	61	53	57	50	53	52	51	191
Низьке	65	66	67	60	64	70	69	175
Нижче середнього	70	84	78	66	76	79	77	168
Середнє або вище	77	82	78	67	76	82	81	162
<i>За типом зайнятості</i>								
Наймані працівники підприємств державного сектору	73	79	78	65	74	77	79	170
Наймані працівники приватних підприємств	74	77	73	64	71	82	79	161

Продовження табл. 13

	ІПСО	ІПСс (нас. пункт)	ІПСс (об- ласть)	ІПСс (країна)	ІПСс (інтегр.)	ІЕОо	ІЕОс	І І О
Приватні підприємці, бізнесмени, фермери	84	91	85	72	83	89	67	151
Самозайняті	69	81	74	64	73	73	67	168
Працююче населення в цілому	73	79	75	65	73	79	76	165
Не працююче населення	65	73	72	63	69	70	71	178
<i>У залежності від електоральних уподобань, якби голосування до Верховної Ради України відбулося найближчої неділі</i>								
Партія регіонів	90	99	102	102	101	110	109	148
Партія "Батьківщина"	60	66	65	46	59	58	53	178
Партія "УДАР Віталія Кличка"	69	80	73	58	70	73	69	175
Партія "Фронт змін"	58	65	57	45	55	57	63	177
Комуністична партія України	64	80	87	79	82	71	77	180
Інша партія	70	76	67	51	65	69	72	169
Проти всіх	63	64	65	55	61	68	65	173

Джерело: за даними моніторингу ЦСМ/УІСД імені О. Яременка за участю відділу моніторингових досліджень соціально-економічних трансформацій ДУ "Інститут економіки та прогнозування НАН України".

Індекс поточного особистого матеріального становища (ІПСО)⁵

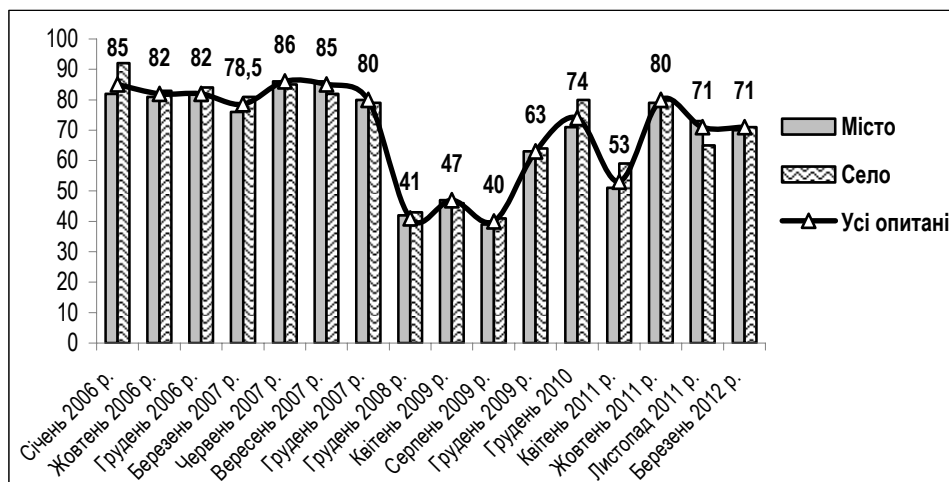

Рис. 3. Динаміка індексу поточного особистого матеріального становища

Джерело: за даними моніторингу ЦСМ/УІСД імені О. Яременка за участю відділу моніторингових досліджень соціально-економічних трансформацій ДУ "Інститут економіки та прогнозування НАН України".

⁵ Цей індекс визначається на основі запитання анкети: "Як змінилося життя Вашої родини протягом поточного місяця (за останні 30 днів) у порівнянні з попереднім місяцем?".

МОНІТОРИНГ ГРОМАДСЬКОЇ ДУМКИ

У листопаді минулого року було зафіксовано зменшення питомої ваги позитивних оцінок власного матеріального становища, яке залишилося без змін за виміром у березні 2012 р. – ІПСо становить 71 пункт (рис. 3). Разом з тим, значні коливання зафіксовані у регіональному розрізі (табл. 14) – Центр, Північ та Південь демонструють позитивну тенденцію, а Захід, АР Крим та м. Київ – негативну. Настрої мешканців на Сході залишилися практично без змін.

Таблиця 14

Динаміка індексу поточного особистого матеріального становища (ІПСо) у регіональному вимірі

	Грудень 2006 р.	Грудень 2007 р.	Грудень 2008 р.	Квітень 2009 р.	Серпень 2009 р.	Грудень 2009 р.	Грудень 2010 р.	Квітень 2011 р.	Жовтень 2011 р.	Листопад 2011 р.	Березень 2012 р.
Захід	84	77	54	55	54	69	68	62	76	67	57
Центр	80	80	46	25	42	56	75	52	93	55	76
Північ	73	89	48	73	49	79	84	66	81	63	74
Схід	87	84	38	40	34	62	78	49	78	77	78
Південь	71	74	34	48	38	55	72	47	72	66	71
АР Крим	88	36	13	22	3	41	64	31	70	70	58
м. Київ	83	101	41	63	38	61	57	60	86	107	69
Загалом	82	80	41	47	40	63	74	53	80	71	71

Джерело: за даними моніторингу ЦСМ/УІСД імені О. Яременка за участю відділу моніторингових досліджень соціально-економічних трансформацій ДУ "Інститут економіки та прогнозування НАН України".

Інтегральний індекс поточного суспільного матеріального становища (ІПСс)⁶

Індекс поточного суспільного матеріального становища також залишився на рівні листопада 2011 р., із суттєвими коливаннями на рівні регіонів (табл. 15–16, рис. 4).

⁶ Запитання анкети для визначення індексу поточного суспільного матеріального становища: "Як змінилася протягом останнього часу (за останні 2–3 місяці) соціально-економічна ситуація: (1) у вашому населеному пункті?; (2) у вашій області?; (3) в країні?". Інтегральний індекс поточного суспільного матеріального становища обчислюється як середнє арифметичне індексів матеріального становища в населеному пункті, області, районі.

Таблиця 15

Динаміка індексів поточного суспільного матеріального становища

	Січень 2006 р.	Жовтень 2006 р.	Грудень 2006 р.	Грудень 2007 р.	Грудень 2008 р.	Квітень 2009 р.	Серпень 2009 р.	Грудень 2009 р.	Грудень 2010 р.	Квітень 2011 р.	Жовтень 2011 р.	Листопад 2011 р.	Березень 2012 р.
ІПС насел. пункту	71	77	80	64	25	39	38	53	73	60	79	76	77
ІПС області	69	72	75	60	21	32	37	51	72	57	76	75	74
ІПС країни	59	60	69	49	12	22	30	43	66	46	62	63	64
ІПСс (інтегральний)	66	69	74	58	19	31	35	49	70	54	72	72	72

Джерело: за даними моніторингу ЦСМ/УІСД імені О. Яременка за участю відділу моніторингових досліджень соціально-економічних трансформацій ДУ "Інститут економіки та прогнозування НАН України".

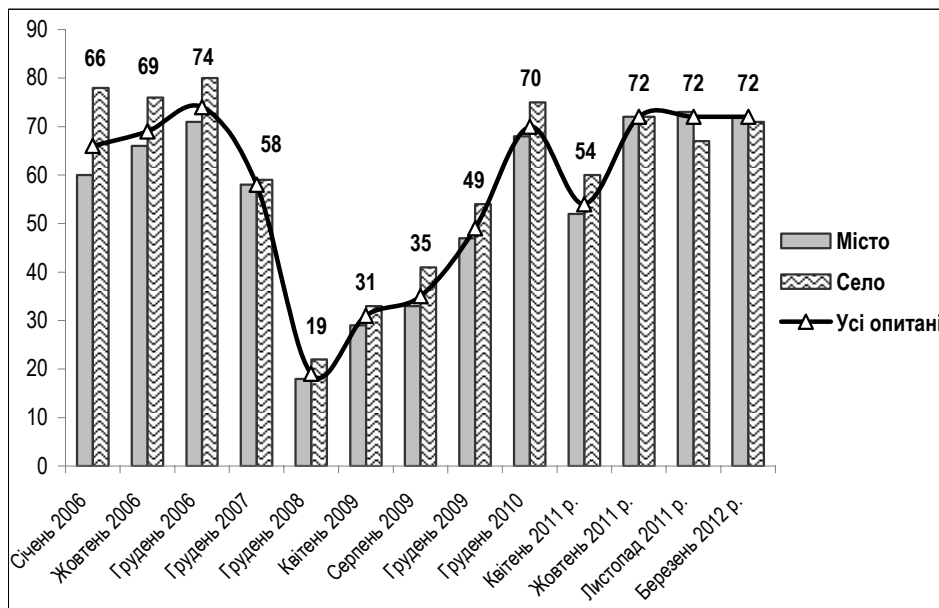

Рис. 4. Динаміка інтегрального індексу поточного суспільного матеріального становища

Джерело: за даними моніторингу ЦСМ/УІСД імені О. Яременка за участю відділу моніторингових досліджень соціально-економічних трансформацій ДУ "Інститут економіки та прогнозування НАН України".

МОНІТОРИНГ ГРОМАДСЬКОЇ ДУМКИ

Таблиця 16

Інтегральний індекс поточного суспільного матеріального становища (ІПСс) за регіонами

	Грудень 2006 р.	Грудень 2007 р.	Грудень 2008 р.	Квітень 2009 р.	Серпень 2009 р.	Грудень 2009 р.	Грудень 2010 р.	Квітень 2011 р.	Жовтень 2011 р.	Листопад 2011 р.	Березень 2012 р.
Захід	78	65	28	40	53	59	69	58	72	70	58
Центр	68	61	23	22	42	51	75	51	76	57	78
Північ	69	52	20	49	40	59	81	66	71	65	77
Схід	79	56	18	29	28	49	69	55	74	78	79
Південь	78	56	14	21	32	36	69	49	67	69	60
АР Крим	91	26	1	0	0	15	76	31	58	89	83
м. Київ	51	77	14	27	28	39	47	52	76	79	62
Загалом	74	58	19	31	35	49	70	54	72	72	72

Джерело: за даними моніторингу ЦСМ/УІСД імені О. Яременка за участю відділу моніторингових досліджень соціально-економічних трансформацій ДУ "Інститут економіки та прогнозування НАН України".

Індекс очікуваних змін особистого матеріального становища (ІЕОс)⁷

Індекс очікуваних змін особистого матеріального становища також залишився на рівні минулого (75 у березні 2012 р. та 77 – у листопаді 2011 р.). Разом з тим у березні 2012 р. питома вага позитивних очікувань зростає у Центрі, Півночі, Сході та Півдні. Падіння зафіксовано на Заході, в АР Крим та м. Києві (рис. 5, табл. 17).

⁷ Цей індекс визначається на основі запитання анкети: "Як, на Вашу думку, зміниться матеріальне становище Вашої сім'ї (Ваше особисто) через півроку?".

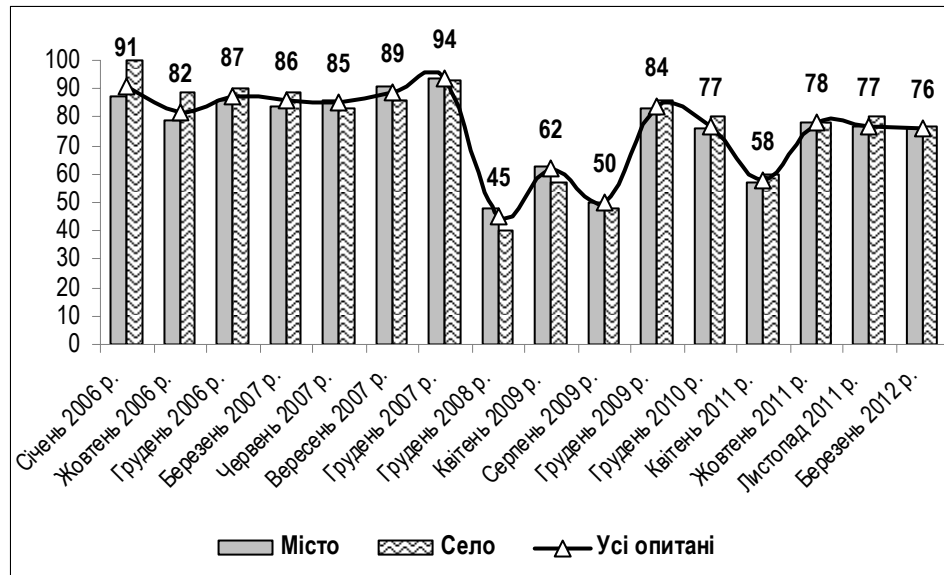

Рис. 5. Динаміка індексу очікуваних змін особистого матеріального становища

Джерело: за даними моніторингу ЦСМ/УІСД імені О. Яременка за участю відділу моніторингових досліджень соціально-економічних трансформацій ДУ "Інститут економіки та прогнозування НАН України".

Таблиця 17

Індекс очікуваних змін особистого матеріального становища (ІЕОо) за регіонами

	Грудень 2006 р.	Грудень 2007 р.	Грудень 2008 р.	Квітень 2009 р.	Серпень 2009 р.	Грудень 2009 р.	Грудень 2010 р.	Квітень 2011 р.	Жовтень 2011 р.	Листопад 2011 р.	Березень 2012 р.
Захід	90	96	59	77	64	94	72	66	77	67	51
Центр	83	98	41	33	52	82	80	55	90	68	84
Північ	67	98	41	86	52	106	87	70	84	74	82
Схід	93	92	48	58	45	75	84	57	76	82	87
Південь	89	91	31	63	46	71	83	56	71	70	79
АР Крим	88	48	16	9	5	73	29	13	44	64	60
м. Київ	91	123	43	83	58	87	56	68	85	127	75
Загалом	87	94	45	62	50	84	77	58	77	77	76

Джерело: за даними моніторингу ЦСМ/УІСД імені О. Яременка за участю відділу моніторингових досліджень соціально-економічних трансформацій ДУ "Інститут економіки та прогнозування НАН України".

МОНІТОРИНГ ГРОМАДСЬКОЇ ДУМКИ

Індекс очікуваного розвитку економіки країни впродовж найближчих місяців (ІЕОс)⁸

Тенденція покращання показника очікування щодо розвитку економіки країни впродовж найближчих місяців, що спостерігалася восени 2011 р., отримала продовження й навесні 2012 р. ІЕОс у березні 2012 р. становить 75 пунктів (рис. 6). Але, як і в інших індексах, мешканці Заходу демонструють погіршення оцінок. Решта регіонів – або покращання або стабільну оцінку (табл. 18).

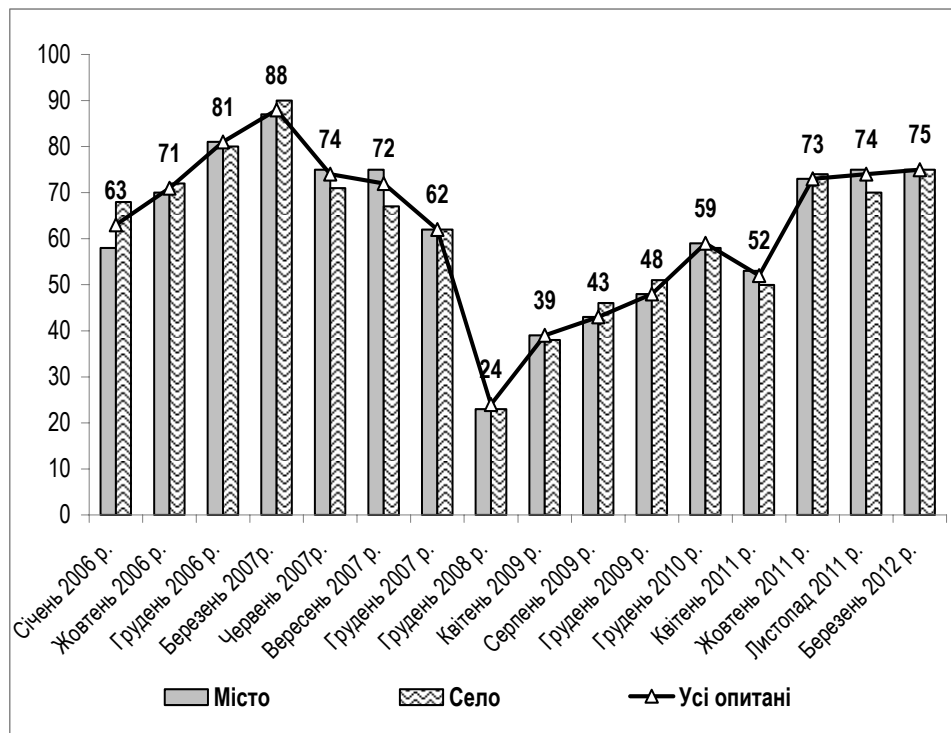

Рис. 6. Динаміка індексу очікуваного розвитку економіки країни впродовж найближчих місяців

Джерело: за даними моніторингу ЦСМ/УІСД імені О. Яременка за участю відділу моніторингових досліджень соціально-економічних трансформацій ДУ "Інститут економіки та прогнозування НАН України".

⁸ Цей індекс визначається за допомогою запитання: "Як ви вважаєте, наступні один-два місяці для економіки країни будуть гарними, поганими часами або якими-небудь ще?".

Таблиця 18

Індекс очікуваного розвитку економіки країни впродовж найближчих місяців (ІЕОс) за регіонами

	Грудень 2006 р.	Грудень 2007 р.	Грудень 2008 р.	Квітень 2009 р.	Серпень 2009 р.	Грудень 2009 р.	Грудень 2010 р.	Квітень 2011 р.	Жовтень 2011 р.	Листопад 2011 р.	Березень 2012 р.
Захід	81	67	33	46	57	58	63	51	70	71	61
Центр	79	62	23	38	46	51	62	51	77	70	75
Північ	70	66	22	46	53	53	53	57	76	61	69
Схід	87	62	21	35	36	47	61	60	74	81	80
Південь	77	64	23	40	43	40	49	46	76	73	77
АР Крим	84	18	4	11	12	37	61	17	57	80	101
м. Київ	72	76	20	40	46	43	50	51	74	71	70
<i>Загалом</i>	<i>81</i>	<i>62</i>	<i>24</i>	<i>39</i>	<i>43</i>	<i>48</i>	<i>59</i>	<i>52</i>	<i>69</i>	<i>74</i>	<i>75</i>

Джерело: за даними моніторингу ЦСМ/УІСД імені О. Яременка за участю відділу моніторингових досліджень соціально-економічних трансформацій ДУ "Інститут економіки та прогнозування НАН України".

Індекс інфляційних очікувань (ІО)⁹

Інфляційні очікування навесні 2012 р. становлять 169 пунктів (рис. 7). За останній рік (з квітня 2011 р.) зафіксовано постійне покращення інфляційних очікувань (зменшення індексу), хоча воно є вельми незначним. Зростають інфляційні очікування на Півдні, в АР Крим та м. Києві, зменшуються в Центрі на Півночі, а мешканці Заходу та Сходу не змінили свої оцінки порівняно з листопадом минулого року (табл. 19).

⁹ Для визначення індексу інфляційних очікувань респондентам ставиться запитання: "Як Ви вважаєте (очікуєте), протягом наступних одного-двох місяців доходи Вашої родини будуть зростати більш швидко, ніж ціни, приблизно тими ж темпами, що і ціни, або повільніше, ніж ціни?" Значення ІО обчислюють таким способом: від частки відповідей, що свідчать про зростання інфляції, віднімають частку відповідей, які свідчать про зменшення інфляції, і до цієї різниці додають 100, щоб уникнути появи від'ємних величин. Значення цих індексів можуть змінюватися в межах від 0 до 200. Наприклад, значення індексу дорівнює 200, якщо всі громадяни передбачають зростання інфляції.

МОНІТОРИНГ ГРОМАДСЬКОЇ ДУМКИ

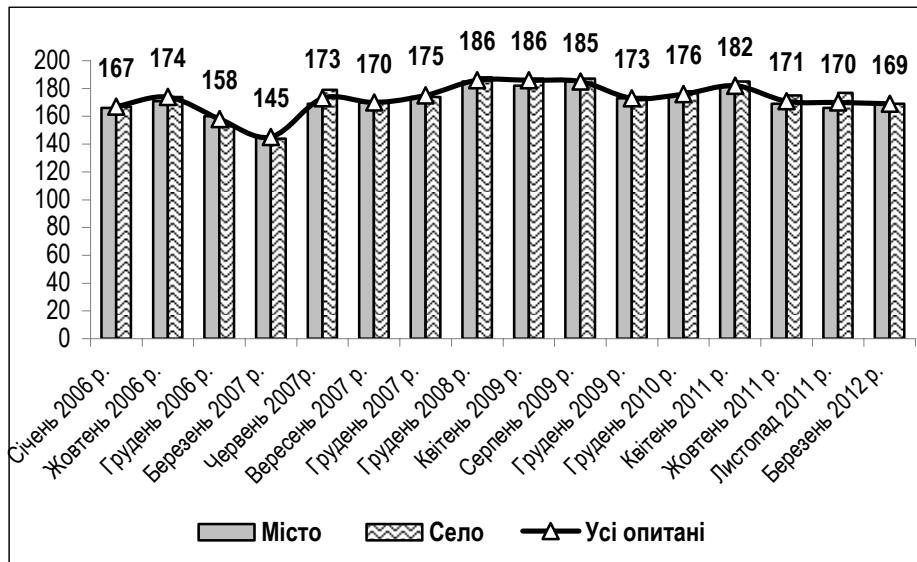

Рис. 7. Динаміка індексу інфляційних очікувань

Джерело: за даними моніторингу ЦСМ/УІСД імені О. Яременка за участю відділу моніторингових досліджень соціально-економічних трансформацій ДУ "Інститут економіки та прогнозування НАН України".

Таблиця 19

Індекс інфляційних очікувань (ІО) за регіонами

	Грудень 2006 р.	Грудень 2007 р.	Грудень 2008 р.	Квітень 2009 р.	Серпень 2009 р.	Грудень 2009 р.	Грудень 2010 р.	Квітень 2011 р.	Жовтень 2011 р.	Листопад 2011 р.	Березень 2012 р.
Захід	147	170	181	180	182	175	177	186	179	172	173
Центр	152	182	186	190	189	173	175	189	165	185	171
Північ	161	174	177	165	178	152	170	175	170	188	160
Схід	165	176	189	187	188	180	174	183	175	167	167
Південь	166	168	190	180	187	178	183	181	167	165	175
АР Крим	178	189	191	199	193	168	192	187	162	141	182
м. Київ	133	153	185	191	176	168	170	163	148	138	160
Загалом	158	175	186	183	185	173	176	182	171	170	169

Джерело: за даними моніторингу ЦСМ/УІСД імені О. Яременка за участю відділу моніторингових досліджень соціально-економічних трансформацій ДУ "Інститут економіки та прогнозування НАН України".

Порівняльний аналіз індексів оцінки поточної ситуації та очікуваних змін

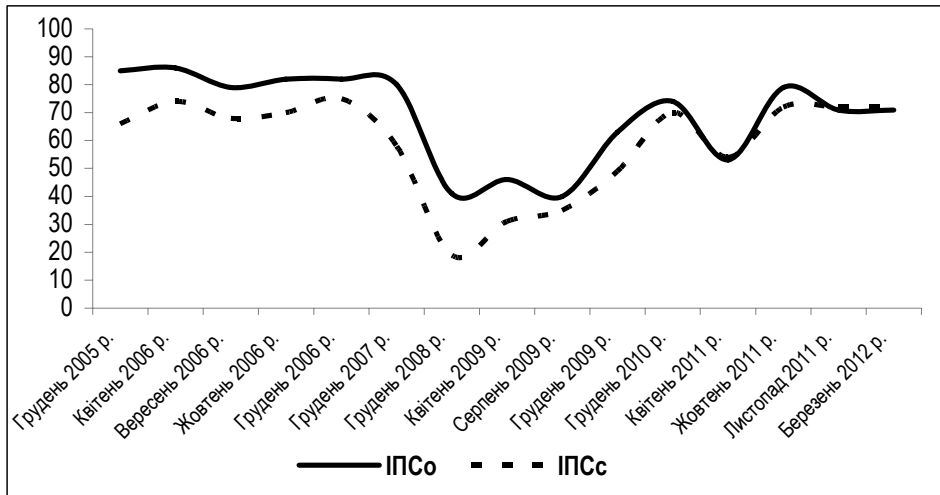

Рис. 8. Динаміка індексів поточного особистого і суспільного матеріального становища впродовж 2005–2012 рр.

Джерело: за даними моніторингу ЦСМ/УІСД імені О. Яременка за участю відділу моніторингових досліджень соціально-економічних трансформацій ДУ "Інститут економіки та прогнозування НАН України".

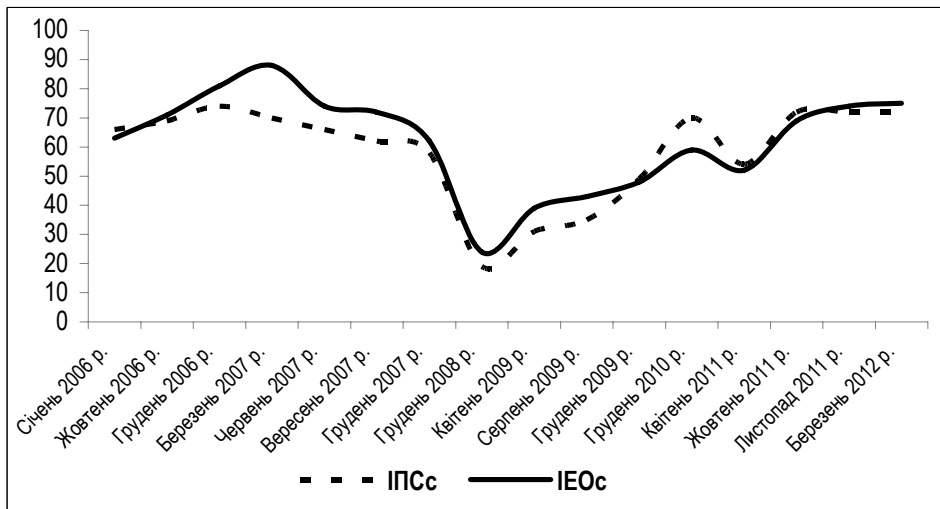

Рис. 9. Розподіл інтегрального індексу поточного суспільного становища та індексу очікуваного розвитку економіки країни впродовж 2006–2012 рр.

Джерело: за даними моніторингу ЦСМ/УІСД імені О. Яременка за участю відділу моніторингових досліджень соціально-економічних трансформацій ДУ "Інститут економіки та прогнозування НАН України".

МОНІТОРИНГ ГРОМАДСЬКОЇ ДУМКИ

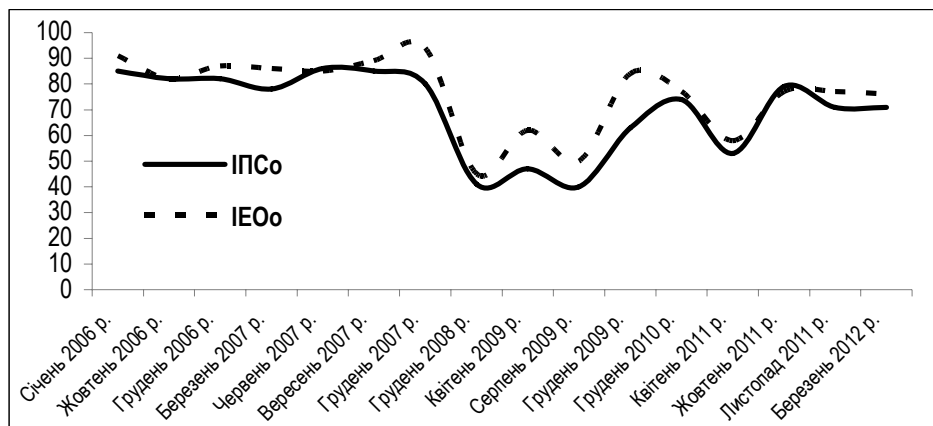

Рис. 10. Розподіл індексів поточного особистого матеріального становища та очікуваних змін особистого матеріального становища впродовж 2006–2012 рр.

Джерело: за даними моніторингу ЦСМ/УІСД імені О. Яременка за участю відділу моніторингових досліджень соціально-економічних трансформацій ДУ "Інститут економіки та прогнозування НАН України".

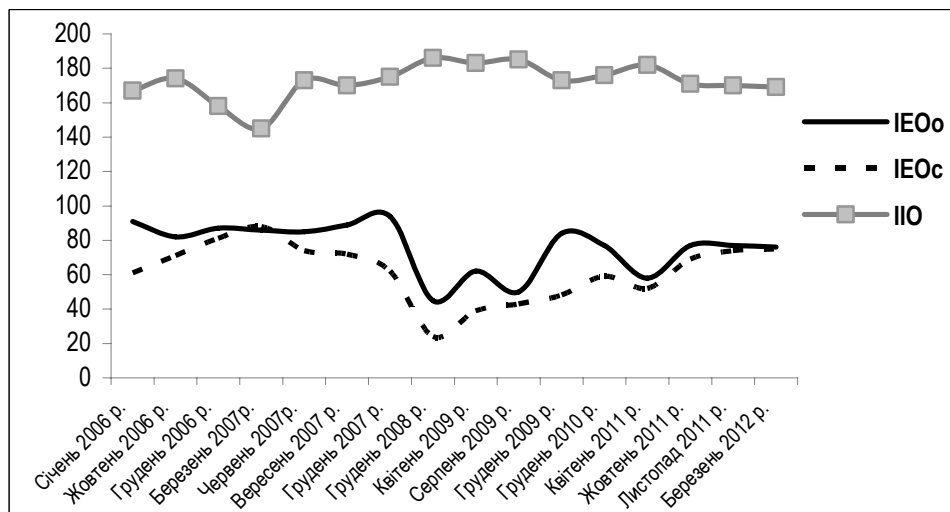

Рис. 11. Динаміка індексів очікування змін особистого матеріального становища, очікування змін розвитку економіки країни, інфляційних очікувань впродовж 2006–2012 рр.

Джерело: за даними моніторингу ЦСМ/УІСД імені О. Яременка за участю відділу моніторингових досліджень соціально-економічних трансформацій ДУ "Інститут економіки та прогнозування НАН України".

Отримано 07.04.12

О. Н. Балакирева, канд. соціол. наук, **Ю. В. Серета**, канд. соціол. наук

СОЦИАЛЬНО-ЭКОНОМИЧЕСКОЕ САМОЧУВСТВИЕ НАСЕЛЕНИЯ
УКРАИНЫ: март 2012 г.

В публикации поданы результаты мониторингового исследования общественного мнения населения Украины относительно социально-экономической ситуации в стране, представлена динамика самооценок материального положения, показателей сегмента теневой составляющей оплаты труда, индексов личностного и общественного материального положения за 2006–2012 гг.

Ключевые слова: социально-экономическая ситуация, индексы материального положения.

*O. M. Balakireva, Candidate of Sociological Sciences, Y. V. Sereda,
Candidate of Sociological Sciences*

SOCIO-ECONOMIC WELLBEING OF UKRAINE'S POPULATION:
March 2012

The article presents the results of monitoring research of public opinion of Ukraine's population about socio-economic evaluations of the situation in Ukraine, presents the dynamics of self-assessments of financial position, indexes of the segment of shadow component of wages, index of current personal social and financial position in 2006–2012.

Key words: socio-economic situation, indexes of financial position.